

Kernwapenflash I:

27 april 2017

Historische VN-onderhandelingen kernwapenverbod van start in New York

1. Wat gebeurde er?

- Algemeen:

Op 27 maart 2017 gingen in New York historische VN-onderhandelingen van start die moeten leiden tot een verbodsverdrag op kernwapens. Deze conferentie verloopt in twee delen. Het eerste deel vond plaats tussen 27 en 31 maart 2017 en wordt gevolgd door een tweede sessie tussen 15 juni en 7 juli 2017.

Tijdens de eerste sessie bespraken deelnemers de algemene principes en doelstellingen, de centrale verbodsbepalingen en de institutionele afspraken van het toekomstige verdrag. In de tweede helft van mei 2017 wordt op basis hiervan een ontwerpverdrag opgesteld, dat verder besproken en mogelijk al aangenomen wordt in juli 2017. De voorzitter van de conferentie, de Costa Ricaanse Ambassadrice Elayne White, toonde zich na afloop van de eerste onderhandelings sessie erg positief over de geboekte vooruitgang. Ze verklaarde dat het afsluiten van een verbodsverdrag tegen 7 juli 2017 een *'haalbare doelstelling'* is en benadrukte de belangrijke rol van de mondiale civiele maatschappij in deze onderhandelingen¹.

De conferentie kreeg ook heel wat aandacht van de internationale pers. Onder meer The New York Times, Times, Bloomberg, Reuters, Al Jazeera, CNN en The Guardian citeerden ICAN-vertegenwoordigers². Over heel de wereld voerden actievoerders campagne voor een kernwapenverbod. De Belgische Coalitie tegen Kernwapens voerde op 23 en 27 maart 2017 actie aan Kleine Brogel en aan de hoofdkwartieren van de meerderheidspartijen.

De afgelopen weken en maanden werden in Australië, België, Duitsland, Griekenland, IJsland en Italië parlementaire resoluties ingediend die oproepen om deel te nemen aan de VN-onderhandelingen. In Australië nam de Senaat een resolutie aan die de regering oproept *'constructief deel te nemen aan de conferentie'*. Meer dan 800 parlementsleden uit 42 landen ondertekenden het afgelopen 1,5 jaar ook de Mondiale Parlementaire Oproep van ICAN om deel te nemen aan de verbods onderhandelingen³.

- Inhoudelijke besprekingen:

De conferentie ging van start met een emotionele toespraak van Setsuko Thurlow, een overlevende van de atoomaanval op Hiroshima⁴. Tijdens de eerste onderhandelingsronde bleek sterke eensgezindheid te bestaan over een aantal specifieke elementen. Zowat elke delegatie benadrukte het belang van een centrale focus op de humanitaire gevolgen van kernwapens in de preambule van het nieuwe verdrag.

¹ 'Elayne Whyte Gómez (Costa Rica) on the negotiation of a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons - Press Conference', 30 March 2017, <http://webtv.un.org/search/elayne-whyte-g%C3%B3mez-costa-rica-on-the-negotiation-of-a-legally-binding-instrument-to-prohibit-nuclear-weapons-press-conference-30-march-2017/5379264941001?term=nuclear>.

² Zie onder meer 'Trump's envoy seeks to derail nuclear ban conference', <https://www.bloomberg.com/politics/articles/2017-03-27/trump-s-un-envoy-haley-seeks-to-derail-nuclear-ban-conference>; 'U.S., Britain, France, others skip nuclear weapons ban treaty talks', <http://www.reuters.com/article/us-nuclear-un-idUSKBN16Y1QI>; 'US leads boycott of UN talks on nuclear weapons ban', <http://www.aljazeera.com/news/2017/03/leads-boycott-talks-nuclear-weapons-ban-170327191952287.html>; 'US leads boycott of UN talks to ban nuclear weapons', <http://edition.cnn.com/2017/03/27/politics/un-nuclear-ban-boycott/>

³ Voor de volledige lijst van ondertekenaars, zie <http://www.icanw.org/projects/appeal/>.

⁴ Zie <https://www.youtube.com/watch?v=LudlDr8H1ok>.

Ook over een aantal centrale verbodsbepalingen was er grote overeenstemming, zoals een verbod op het gebruik, bezit, verwerving, transfer en ontplooiing van kernwapens. Over andere verbodsbepalingen (zoals een mogelijk verbod op testen, op financiering en op de dreiging van het gebruik van kernwapens) en over hoe om te gaan met opslag en verificatie was meer discussie. Er werd daarnaast ook gedebatteerd over de mogelijke opname van specifieke bepalingen in het verbodsverdrag over de rechten en compensatieregelingen voor de slachtoffers van eerdere kernwapenexplosies en – testen⁵.

De leden van de Belgische Coalitie tegen Kernwapens zijn actief lid van de *International Campaign to Abolish Nuclear Weapons* (ICAN), een coalitie van meer dan 400 organisaties uit 100 landen die een centrale rol speelde in de start van de onderhandelingen over een kernwapenverbod. ICAN roept op tot een verdrag dat de ontwikkeling, productie, testen, verwerving, opslag, transfer, ontplooiing, gebruik en dreiging van gebruik van kernwapens verbiedt, evenals een verbod op het verlenen van assistentie en financiering. Het nieuwe verdrag moet daarnaast een aantal positieve verplichtingen bevatten over de rechten van de slachtoffers en overlevenden van het gebruik van kernwapens. ICAN nam actief deel aan de inhoudelijke besprekingen tijdens de onderhandelingen. Zo namen ICAN-experts op 30 maart 2017 deel aan een interactief plenair paneldebat met de aanwezige diplomaten⁶.

2. Wie sprak zich uit voor een kernwapenverbod?

De onderhandelingen in New York zijn historisch en genieten brede politieke en maatschappelijke steun. 132 VN-lidstaten nemen deel, tegenover 40 landen die de onderhandelingen boycotten. 3.462 wetenschappers uit 84 landen (inclusief 29 Nobelprijswinnaars en voormalig Amerikaanse Defensie-minister William Perry) spraken in een open brief hun steun uit: *'A nuclear war is more likely than one may hope, because it can start by mistake, miscalculation or terrorist provocation. There is a steady stream of accidents and false alarms that could trigger all-out war, and relying on never-ending luck is not a sustainable strategy. That's why we support to negotiate a ban on nuclear arms'*⁷.

Het Internationale Rode Kruis stelde dat *'het historisch belang van deze conferentie moeilijk overschat kan worden'*⁸, terwijl ook Paus Franciscus⁹ en het Europees Parlement (inclusief de vertegenwoordigers van de Belgische meerderheidspartijen)¹⁰ hun steun uitspraken aan de onderhandelingen. In eigen land riepen de jongerenvoorzitters van de vijf grootste Vlaamse partijen¹¹ en meer dan 200 artsen de regering op om deel te nemen aan onderhandelingen¹². Een recente opiniepeiling toont ondertussen dat 75 procent van de Britten voorstander is van Britse deelname aan de onderhandelingen¹³. Oud-premiers Dehaene en Verhofstadt, oud-minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel en voormalig secretaris-generaal van de NAVO Willy Claes pleitten in februari 2010 al voor het *'illegaal verklaren van het gebruik van deze massavernietigingswapens'*¹⁴. Ook Vlaams

⁵ Alle toespraken tijdens de conferentie kunnen geraadpleegd worden op <http://www.reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/nuclear-weapon-ban/statements>.

⁶ 'ICAN statements to the negotiating conference', 31 maart 2017, <http://www.icanw.org/campaign-news/ican-statements-to-the-negotiating-conference/>.

⁷ 'An Open Letter from Scientists in Support of the UN Nuclear Weapons Negotiations', <https://futureoflife.org/nuclear-open-letter/>.

⁸ 'Bringing the era of nuclear weapons to an end in the name of humanity', 27 maart 2017, <https://www.icrc.org/en/document/speech-icrc-president-nuclear-weapons-prohibition-treaty-negotiations>.

⁹ 'Pope sends message to UN conference on nuclear weapons', 28 maart 2017, http://en.radiovaticana.va/news/2017/03/28/pope_sends_message_to_un_conference_on_nuclear_weapons/1301663.

¹⁰ European Parliament (27 oktober 2016): 'Joint motion for a resolution on nuclear security and non-proliferation', <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P8-RC-2016-1122+0+DOC+XML+V0//EN..>

¹¹ 'België, help de bom te verbieden', 12 oktober 2016, De Standaard.

¹² '200 artsen in open brief: "Kernwapens mogen nooit gebruikt worden"', 25 oktober 2016, De Morgen.

¹³ 'YouGov Poll: 75% of the public in favour of British government attending UN Nuclear Ban Treaty negotiations', 24 maart 2017, <http://acronym.org.uk/2017/03/24/yougov-poll-75-of-the-public-in-favour-of-british-government-attending-un-nuclear-ban-treaty-negotiations/>.

¹⁴ 'Het is nu of nooit', 19 februari 2010, De Standaard.

minister-president Bourgeois stelde in november 2016 ‘*voorstander te zijn van een wereldwijde ban op kernwapens*’¹⁵.

3. Waar is België?

De onderhandelingen worden geboycot door de vijf kernwapenstaten en hun bondgenoten, inclusief België. De Amerikaanse ambassadrice Nikki Haley hield bij aanvang van de onderhandelingen een opvallende protesttoespraak bij de ingang van de conferentiezaal, wat vooral aantoont dat de kernwapenstaten wel degelijk wakker liggen van een toekomstig verbod¹⁶. De Belgische ambassadeur bij de VN nam niet deel aan deze actie, wat vragen doet rijzen over een mogelijk gebrek aan eensgezindheid in het anti-verbodskamp.

België bewijst ondertussen wel lippendienst aan het streven naar een kernwapenvrije wereld, maar wil de Amerikaanse kernwapens in Kleine Brogel behouden en nieuwe gevechtsvliegtuigen uitrusten met kernwapens. Tijdens een parlementaire hoorzitting op 14 maart 2017 verklaarde de vertegenwoordiger van de FOD Buitenlandse Zaken dat kernwapens essentieel zijn voor de Belgische veiligheid en dat nucleaire ontwapening ‘*misschien binnen 100 jaar, maar misschien ook niet*’ kan plaatsvinden. Dit doet de vraag rijzen of België überhaupt wel af wil van kernwapens.

België schoof in plaats daarvan een “progressieve benadering” naar voren als enige “realistisch” alternatief¹⁷. Een analyse van de belangrijkste beleidsdocumenten sinds 1995 toont echter dat deze “progressieve benadering” louter een recyclage is van oude voorstellen die al meer dan twee decennia op tafel liggen en niet geïmplementeerd worden. 16 van de 25 voorstellen uit de “progressieve agenda” (2016) komen letterlijk uit het *NPT Outcome Document* van 2010. 13 van de 25 “progressieve” voorstellen werden weggeplukt uit de “13 steps” van 2000, terwijl vier voorstellen zelfs als teruggaan tot het *NPT Outcome Document* van 1995.

Belgische diplomaten recyclen dus om de paar jaar dezelfde voorstellen, die in een nieuw jasje worden gestoken maar op geen enkele manier bijdragen aan concrete vooruitgang. Van 2002 tot 2004 heetten deze voorstellen “*a path to the total elimination of nuclear weapons*”, terwijl ze in de periode 2005-2009 door het leven gingen als “*renewed determination towards the total elimination of nuclear weapons*”. In 2010 werd deze aanpak heruitgevonden als “*united action towards the total elimination of nuclear weapons*”. In 2014 kreeg ze de naam “*building blocks*” benadering, om in 2016 opnieuw het licht te zien als de “progressieve benadering”.

Een eenvoudige analyse van de Belgische kernwapendiplomatie sinds 1995 maakt dus één ding duidelijk: het simpelweg recyclen van oude voorstellen, zonder een concreet plan om deze op korte termijn te realiseren, is allesbehalve “realistisch” maar een conservatieve verankering van de status quo. Een nieuw verbodsverdrag zorgt daarentegen voor een noodzakelijke nieuwe dynamiek die de druk op de kernwapenstaten verhoogt om hun oude - en juridisch bindende- beloftes eindelijk uit te voeren.

¹⁵ Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed (2016): ‘Vraag om uitleg over de opvolging van de resolutie betreffende het bannen van massavernietigingswapens van Wouter Vanbesien aan minister Geert Bourgeois’, <https://www.vlaamsparlament.be/commissies/commissievergaderingen/1090799/verslag/1092129>.

¹⁶ Zie <https://www.c-span.org/video/?426068-1/un-ambassador-nikki-haley-says-shell-protest-debate-nuclear-weapons-ban>.

¹⁷ United Nations General Assembly (2016): ‘A progressive approach to a world free of nuclear weapons: revisiting the building-blocks paradigm’, AC.286/WP.9, <http://www.reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/OEWG/2016/Documents/WP09.pdf>.

4. Literatuursuggesties

- United Nations Institute for Disarmament Research (2017): 'Understanding Nuclear Weapons Risks', <http://www.unidir.org/programmes/weapons-of-mass-destruction/understanding-nuclear-weapon-risks>.
- Reaching Critical Will (2017): 'Assuring destruction forever: 2017 edition', <http://www.reachingcriticalwill.org/resources/publications-and-research/publications/5712-assuring-destruction-forever-nuclear-weapon-modernization-around-the-world>.
- Women's International League for Peace & Freedom (2017): 'Banning Nuclear Weapons. Principles and Elements for a Legally Binding Instrument', <http://www.icanw.org/wp-content/uploads/2017/03/banning-nuclear-weapons.pdf>.
- 'FAQ: Zes vragen en antwoorden over een internationaal verbodsverdrag op kernwapens', Belgische Coalitie tegen Kernwapens, 26 oktober 2016, http://www.paxchristi.be/sites/default/files/FAQ-%20Nieuw%20internationaal%20verbodsverdrag%20op%20kernwapens_0.pdf.
- 'Historisch kernwapenverbod binnen handbereik in New York', MO* Magazine, 7 april 2017, <http://www.mondiaalmagazine.be/en/node/53235>.
- 'Wil België wel af van kernwapens?', Knack, 30 maart 2017, <http://www.knack.be/nieuws/belgie/wil-belgie-wel-af-van-kernwapens/article-opinion-834309.html>.
- 'De Grote Nucleaire Verwarring: wil België wel af van kernwapens?', MO* Magazine, 15 maart 2017, <http://www.mo.be/opinie/de-grote-nucleaire-verwarring-wil-belgi-wel-af-van-kernwapens>.

Contact:

Willem Staes, beleidsmedewerker Pax Christi Vlaanderen,
Willem.staes@paxchristi.be, 0476/348177.